

Vaasan ympäristöseura - Vasa miljöförening r.y.
c/o Birthe Weijola
Pajakatu 18
65300 Vaasa
050-323 9037

31.8.2018

Vaasan kaupunki / kaavoitus
PL 2, 65101 Vaasa
kaavoitus@vaasa.fi

MUISTUTUS LAAJAMETSÄN OSAYLEISKAVAEHDOTUKSESTA

Vaasan ympäristöseura ottaa kantaa Laajametsän osayleiskaavaehdotukseen paikallisena ympäristöjärjestönä, jonka tavoitteisiin kuuluu luonnon- ja ympäristösuojelun edistäminen Vaasassa ja Mustasaassa.

Kaava-alueen luontoarvot

Kaava-alue on (pohjois- ja länsireunoja lukuun ottamatta) laaja, pääosin pirstoutumaton metsäalue, joka on arvokas ja Vaasa-Mustasaaren seudulla hupeneva luonnonvara sinällään. Tällaisten alueiden säilyttämiseen rakentamisen ulkopuolella kannustavat muun muassa valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet.

Alueen sisällä on myös luonnontilaisuuden tai lahoppuustoisuuden perusteella erityisen arvokkaita metsiä ja soita. Kaava-alueen keskiosasta löytyy Pohjanmaan mittakaavassa huomattava (noin 20 hehtaarin) vanhan metsän keskittymä. Luonnonvarakeskuksen puustotietojen mukaan tämä alue on puustoltaan 88-168 -vuotiasta (Lähde: Paikkatietoikkuna). Alue on ympäristöseuran edustajien maastokäynnin perusteella luontoarvoiltaan aidosti edustavaa vanhaa metsää.

Lähtötiedot

Taustatiedoissa mainittu Vaasan Laajametsän luonto- ja maisemaselvitys 2017 ei kaavan luonnosvaiheessa kuulunut siihen aineistoon, joka oli asetettu julkisesti nähtäville. Tämä vaikeutti osallisten perehtymistä kaavahankkeeseen. Pyynnöstä tämä selvitys kuitenkin toimitettiin meille sähköpostitse. Ehdotusvaiheessa kyseinen selvitys kuului nähtävillä olevaan aineistoon.

Vuoden 2017 luonto- ja maisemaselvityksessä ei ole riittävän tarkasti selvitetty alueen metsiin liittyviä luontoarvoja. Selvitysaineisto ei sisällä sellaista informaatiota, jonka perusteella pystyisi päättelemään, onko alueella luontotyyppeihin tai lajistoon liittyviä merkittäviä luontoarvoja. Selvityksestä ei käy ilmi muun muassa kasvillisuuskuvioiden luonnontilaisuus, puuston kehitysluokka tai lahoppuun määrä, vaikka nämä metsien rakennetekijät ovat olleet keskeisiä vanhojen kangasmetsien arvottamistekijöitä jo 1990-luvun alussa toteutetuista vanhojen metsien valtakunnallisista suojeluohjelmista sekä METSO-ohjelman pilottivaiheesta (2003) lähtien.

Luonto- ja maisemaselvityksessä metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden kohteiden tunnistaminen pohjautuu lähinnä metsälain 10 § mukaisten pienialaisten tai

taloudellisesti vähämerkityksellisten avainbiotooppien tunnistamiseen. Tämä ei kuitenkaan tunnista kuin vähäisen osan luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen arvokkaista kohteista, mm. kaikki kangasmetsäluontotyypit sekä osa runsaspuustoisimmista korpityypeistä puuttuu metsälakikohteista. Selvityksessä yhdellekään kangasmetsäkuviolle ei ole annettu edes statusta "Muu arvokas elinympäristö".

Alueen merkitys uhanalaiselle lajistolle on selvitetty riittämättömästi huomioiden joidenkin alueen metsien luonne ns. vanhoina metsinä. Lajiryhmistä vain linnusto on selvitetty kattavasti. Luontotietopohjan monipuolistamisen takia olisi perusteltua selvittää myös alueen edustavimpien vanhan metsän luonteisten alueiden kääväkäs- ja jäkälälajistoa.

Liito-orava on selvitetty yhtenä vuonna kattavasti papanahavaintojen perusteella. Tämän lisäksi on selvitetty liito-oravalle soveltuvat metsiköt, mikä on hyvä. Selvitysalueen pohjoisosassa sijaitseva voimakkaasti papanoitu metsikkö on kuitenkin rajattu liian suppeasti, niin että siihen on sisälletty vain papanoitu alue, joka on noin 1,3 hehtaaria laaja ja muodoltaan kapea. Papanoidun alueen ympärille olisi pitänyt jättää puustoinen suojavyöhyke suojaamaan metsää tuulenskaadoilta ja liito-oravaa pedoilta. Kaavaehdotuksessa suojavyöhykkeen tarve on huomioitu, mikä on hyvä asia.

Koska kaava koskee niin laajaa metsäaluetta, liito-oravan kohdalla olisi pitänyt selvittää ja arvioida tarkemmin eri elinpiirien ja ydinalueiden välisiä puustoisia kulkureittejä. Tätä ei ole tehty. Luontoselvityksessä todetaan, että "Laajametsässä tulee liito-oravan kulkuyhteydet huomioida siten, että eri kuntien alueella sijaitsevien reviirien välillä on puustoiset yhteydet" (s. 31). Kyseisiä puustoisia yhteyksiä ei ole kuitenkaan raportoitu kartalla eikä kirjallisesti, joten niiden sijainti jää täysin avoimeksi.

Vaasan kaupungin kaavoitus on 28.5.2018 tehnyt kaava-alueen itäosaan täydentävän liito-oravakartoituksen, minkä perusteella aikaisemmin tehtyä liito-oravan ydinalueen rajausta on supistettu. Haluamme kiinnittää huomiota siihen, että toukokuun loppu on Vaasan seudulla myöhäinen ajankohta liito-oravakartoitukselle. Tämä pätee etenkin vuoteen 2018, jolloin toukokuu oli poikkeuksellisen lämmin. Siksi pidämme täydennys selvityksen tulosta hieman kyseenalaisena.

Kaava-alueelta on löydetty kolme viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikkaa. Näiden rajaukset ovat kuitenkin niin suppeita, että ne käsittävät luultavasti vain lajin kutualueet. Lisääntymis- ja levähdyspaikkojen rajauksissa tulee huomioida myös niiden ekologinen toiminnallisuus. Tämä tarkoittaa mm. riittävien kulkuyhteyksien säilyttämistä osana lisääntymis- ja levähdyspaikkaa. Viitasammakko tarvitsee kulkuyhteyksiä esimerkiksi talvehtimispaikkaansa. Lisääntymis- ja levähdyspaikan välittömässä läheisyydessä tulee myös olla levähdyspaikaksi ja ravinnonhakuun soveltuvaa ympäristöä. (Lähde: Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. Marko Nieminen & Aapo Ahola (toim.). Suomen ympäristö 1/2017). Luontoselvityksen viitasammakkorajaukset eivät sisällä näitä välttämättömiä resursseja.

Luontoselvityksen lähtötiedoissa mainitaan vuonna 2009 valmistuneet Vaasan-Mustasaaren Logistiikkakeskuksen luontoselvitykset (Ramboll), jotka koskevat kaava-alueen eteläosaa. Selvityksessä ei ole kuitenkaan huomioitu kaikkia tämän selvityksen tuloksia. Vuoden 2009 selvitykset ovat olleet ilmeisen laadukkaita ja monipuolisia. Metsien luontoarvoja on selvitetty sellaisilla kriteereillä, jotka tunnistavat myös kangasmetsien luontoarvoja (esimerkiksi lahoppuustoisuus ja puuston luonnontilaisuus). Selvityksissä on tunnistettu kaava-alueen eteläosassa sijaitseva noin 20 hehtaarin vanhan metsän alue ja siihen liittyvä vanhapuustoinen ja vesitaloudeltaan luonnontilainen suo ja näitä ehdotetaan maankäytön suunnittelussa

huomioitaviksi alueiksi. Tämä ehdotus on syytä noudattaa kaavassa myös luonnontilaisen suon osalta.

Kaavaehdotus

Laajametsälle valmistellaan samanaikaisesti osayleiskaavaa ja asemakaavaa. Luontoarvojen huomioinnin osalta Laajametsän osayleiskaavaehdotus on kuitenkin suhteellisesti ottaen epämääräisempi ja vähemmän sitova kuin Laajametsän suurteollisuusalueen asemakaavaehdotus. Asemakaavaehdotus sisältää esimerkiksi enemmän säilyttäviä kaavamerkintöjä, kuten MY, siinä missä yleiskaavassa käytetään sallivampaa M-merkintää. M-merkintä on riittämätön arvokkaiden metsäalueiden säilymiseksi, koska se sallii normaalin maa- ja metsätalouden harjoittamisen.

Kun yleiskaava ja asemakaava tehdään samanaikaisesti, yleiskaavassa on syytä huomioida keskeiset luontoarvot yhtä hyvin kuin asemakaavassa. **Yleiskaava pitäisi siis tarkentaa ja tiukentaa luontoarvojen huomioinnin suhteen.**

Myös yleiskaavojen sisältövaatimusten tasapuolinen huomiointi edellyttää säilyttävien kaavamerkintöjen (MY, V/s) laajamittaisempaa käyttöä osayleiskaavassa. Koska kaavaehdotus sisältää niin paljon muuttavaa maankäyttöä (T, T/kem), luontoarvojen turvaaminen vaatii säilyttävien kaavamerkintöjen käyttöä.

Esitämme osayleiskaavaehdotuksen muokkaamista niin, että **MY-merkintää käytetään ainakin niillä alueilla, joissa Laajametsän suurteollisuusalueen asemakaavaehdotuksessa ja Laajametsän asemakaavassa käytetään MY-merkintä.** Sillä alueella, jolla Laajametsän suurteollisuusalueen asemakaavaehdotuksessa käytetään VL-merkintää (eli metsäalue, joka toimii ekologisena käytävänä), osayleiskaavassa tulee käyttää V tai VL-merkintää. MY- ja V- alueiden kaavamääräykseen tulee sisällyttää kuvaus arvoista sekä kiellettyjen toimien yksilöinti.

Esitämme, että V- ja VL- alueiden kaavamääräykseen sisällytetään seuraava lause: "*Maisemaa muuttava maanrakennustyö, puiden kaataminen ja muu niihin verrattava toimenpide on luvanvaraista siten kuin MRL 128§:ssa on säädetty*". Tämä olisi tehokas tapa varmistaa, ettei alueella suoriteta toimenpiteitä, jotka heikentävät ekologista käytävää.

Pohjois-eteläsuuntaiselle ekologiselle käytävälle voidaan myös antaa oma kaavamerkintä, joka voisi olla seudullisen merkittävän ekologisen väylän /eko -merkintä. Alla on ehdotus sen kaavamääräykseksi:

"Merkinnällä on osoitettu väylä, jonka toimivuus on turvattava. Sen on toteutettava tavalla, joka turvaa eläinten liikkumismahdollisuudet.

Alueen puustoa on kehitettävä eri-ikäisenä metsän sisällä, ellei luontoarvojen säilyttäminen vaadi muunlaista käsittelyä. Alueella voidaan harjoittaa metsätaloutta. Ulkoilureittejä lukuun ottamatta muu rakentaminen alueella on kielletty.

Maisemaa muuttavaa maanrakennustyö, puiden kaataminen ja muu niihin verrattava toimenpide on luvanvaraista siten kuin MRL 128§:ssa on säädetty."

Yllä kuvattua kaavamerkintää ja -määräystä on käytetty ainakin Kirkkonummella lainvoimaisessa

osayleiskaavassa.

Ehdotusvaiheessa kaavaan on lisätty uusi ohjeellinen voimajohtolinja, joka on selvästi ongelmallinen luontoarvojen huomioinnin näkökulmasta. Voimajohtolinja sijaitsee ekologisen käytävän vieressä ja kulkee myös kaavan pohjoisosassa kokonaan käytävän halki. Noin 70 metrin levyisellä voimajohtolinjalla on hyvin pirstova vaikutus jo osin pirstoutuneeseen metsäalueeseen, ja se vaikeuttaa huomattavasti muun muassa liito-oravan liikkumista. On erityisen ongelmallista, että voimajohtolinja on sijoitettu tärkeän liito-oravan elinpiiriin (luo-3 alueen) viereen, jossa se estää tai vaikeuttaa lajin kulkua kaava-alueen muille elinpiirille. **Voimajohtolinjan vaihtoehtoisia reittejä, esimerkiksi idempänä T/kem-alueelle tulee liito-oravan kulkuyhteyksien takia selvittää.**

Kaavaehdotuksen keskeinen ongelma on edelleen pohjois-eteläsuuntaisen ekologisen käytävän kapeus ja paikoitellen katastrofaalisen heikko laatu. Käytävä on noin 500 metrin matkalta vain noin 100 metriä leveä, ja noin 750 metrin matkalta vain noin 150 metriä leveä. Säilyvien ekologisten yhteyksien tulee olla riittävän laajoja. Asiantuntijajulkaisut (mm. Väre & Krisp 2005: Ekologinen verkosto ja kaupunkien maankäytön suunnittelu) suosittavat, että tällaisten yhteyksien minimileveys *"väljemmällä esikaupunkialueella tulee olla vähintään 250–300 metrin levyisiä toimiakseen"*. **Käytävää tulee leventää täyttämään tämä suositus.**

"Gigavaasa-alueen kaavoituksen vaikutusten arviointi" -raportti sisältää kyseenalaisen johtopäätöksen, että *"Tiiviisti rakennetuissa kaupunkiympäristöissä viheryhteyden leveys vaihtelee usein voimakkaastikin ollen minimissään 100 metriä; viheryhteyden kapeikkokohdan ei kuitenkaan tulisi olla leveyttään pidempi. Ekologisten viheryhteyksien leveys on siten Laajametsän osayleiskaavassa pääosin riittävä"*. Kiinnitämme huomiota siihen, että kaavaehdotuksessa viheryhteyden leveys jää pääosin (yli 50%) alle suositua 250-300 metriä, eli yli puolet käytävästä koostuu ns. kapeikkokohdista.

Käytävä on erityisesti sen eteläpäässä täysin kelvoton liito-oravalle, pyylle ja muille lajeille, jotka tarvitsevat puustoisien tai suojaisien yhteyden. Liito-oravan näkökulmasta käytävä katkeaa leveään (yli 150 metriä) tuoreeseen avohakkuuseen, ja vähän pohjoisempana uuteen tiehen sekä sen vieressä olevaan avohakkuuseen. Ehdotusvaiheessa lisätty ohjeellinen voimajohtolinja kulkee ekologisen käytävän halki kaava-alueen pohjoisosassa. Sen alle muodostuu pysyvästi noin 70 metriä leveä puuton alue, joka estää liito-oravan liikkumista.

Puustoisien yhteyden puute ekologisen käytävän eteläosassa tulee kompensoida säästämällä riittävän leveä (vähintään 50 metriä) puustoinen yhteys viereisellä T/kem -alueella. Tämän olemassa olevan yhteyden sijainti on merkitty ilmakuvalle, jonka toimitimme mielipiteemme liitteenä kaavan luonnosvaiheessa. Puustoista yhteyttä on syytä kehittää leveämmäksi, kuin mitä se on tällä hetkellä. Olemassa olevaa puustoista yhteyttä ei voi tuhota, ennen kuin pääasiallinen ekologinen yhteys on kehitetty liito-oravalle sopivaksi. Siksi kompensoiva puustoinen yhteys on välttämätöntä merkitä kaavaan.

Kaava-alueen keskiosan arvokkaaseen metsäalueeseen liittyvä luonnontilainen räme sijaitsee T/kem -alueella. Arvokas luontoalue tulee säilyttää kokonaan, koska sen koon supistaminen ja reunavaikutusten lisääminen heikentää oleellisesti sen luonnonsuojelullista arvoa. Arvokkaan alueen rajaus löytyy Rambollin vuonna 2009 tekemästä Logistiikka-alueen luontoselvityksestä. Arvokkaalle luontoalueelle tulee antaa säilyttävää kaavamerkintää, esimerkiksi MY. M-merkintä on riittämätön arvokkaan metsäalueen säilymiseksi, koska se sallii normaalin maa- ja metsätalouden harjoittamisen

Vaikka luontoselvityksessä on raportoitu myös liito-oravalle soveliaat metsäalueet, monia näistä ei ole huomioitu kaavoituksessa. Osa niistä sijaitsee T/Kem -alueella, jossa ne kaavan toteutuessa todennäköisesti tuhoutuvat. Liito-oravan käyttämät laikut vaihtelevat vuosittain ja nuoret yksilöt asuttavat joka loppukesä-alkusyksy uusia metsiä. Siksi kaavoituksessa tulee huomioida myös selvitysvuonna asumattomat, liito-oravalle soveliaat metsät.

Yksi viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikoista sijaitsee keskellä T/kem -aluetta ilman kaavaan merkittyjä kulkuyhteyksiä. Tällä lisääntymis- ja levähdyspaikalla ei ole edellytyksiä säilyä viitasammakon käytössä kaavan toteutuessa. Jos kaava edellyttää luonnonsuojelulain 49 §:n mukaisen poikkeusluvan hakemista, siitä pitäisi olla maininta kaavaselostuksessa. Kaava olisi järkevämpää muokata niin, että poikkeusluvan hakemiselta voidaan välttyä.

Myös "Gigavaasa-alueen kaavoituksen vaikutusten arviointi" -raportissa todetaan, että "*Arvokkaita luontotyyppikohteita ei ole osoitettu osayleiskaavoissa selvitysten mukaisilla rajauksilla ja niistä osa sijoittuu teollisuus- ja varastoalueiden korttelialueelle ja osa maa- ja metsätalousvaltaiselle alueelle*" (s. 24)

Matti Tuomaala
Puheenjohtaja

Lasse Villanen
Sihteeri